

TER ONDERTEKENING

Nota actief openbaar
Ja

Onze referentie
2025-0000512415

Datum
15 augustus 2025

Opgesteld door

[Redacted signature block]

Samengewerkt met
JenV

Bijlage(n)
7

Aan
Van

MBZK
CZW/CZ

nota

Reactie op evaluaties College voor de Rechten van de
Mens

Aanleiding

De afgelopen periode is een drietal evaluaties uitgevoerd met betrekking tot het College voor de Rechten van de Mens (hierna: College). Bijgaand treft u de reactie op die evaluaties. Deze is geagendeerd voor bespreking in de MR van 19 september 2025. Onder voorbehoud van akkoord van de MR leggen wij deze stukken nu ter ondertekening aan u voor.

Geadviseerd besluit

Indien de MR van 19 september 2025 akkoord is de kabinetsreactie ondertekenen en verzenden aan de Tweede Kamer (rechtstreeks, zie [bijlage 1](#)) en aan Eerste Kamer (middels een oplegbrief, zie [bijlage 2](#)).

Kern

- Aanleiding voor deze nota is de verzending van de reactie op drie evaluaties die de afgelopen tweeënhalf jaar zijn verschenen met betrekking tot het College in de periode 2017–2022.
- Een van deze evaluaties betreft de beoordeling door een onafhankelijk onderzoeksbureau (KWINK groep) van het College als zelfstandig bestuursorgaan (hierna: zbo) ([bijlage 6](#)).
- De twee andere evaluaties zijn uitgevoerd door het College zelf en richten zich op respectievelijk de werking van de Wet College voor de rechten van de mens (hierna: Wet CRM) ([bijlage 3](#)) en de werking van een aantal gelijke behandelingswetten ([bijlage 4](#)).
- De rapporten van de twee laatstgenoemde evaluaties zijn in 2023 opgeleverd. Het rapport van de zbo-evaluatie is recent, in mei 2025, opgeleverd. Vanwege ontwikkelingen rond het College is nog niet inhoudelijk gereageerd op de eerder ontvangen rapporten (de Kamer is daarover geïnformeerd door uw voorganger). Het betreft wettelijk voorgeschreven evaluaties. Net als in 2017 wordt nu op alle drie de evaluatierapporten gezamenlijk gereageerd. Onder toelichting vindt u nadere informatie over de achtergrond en tijdlijn.
- In voorliggende reactie wordt eerst de evaluatieperiode toegelicht en wordt de betekenis daarvan voor deze reactie geduid. Vervolgens worden de evaluaties één voor één behandeld. Onder toelichting treft u de belangrijkste bevindingen per evaluatie en de appreciaties daarvan.

- In de afgelopen periode heeft een onafhankelijke onderzoekscommissie een melding inzake een vermoeden van een misstand binnen het College onderzocht. Dit onderzoek is medio 2024 afgerond. De inhoudelijke reactie op de bevindingen van de onderzoekscommissie is op 21 februari 2025 door de staatssecretaris Rechtsbescherming aan de Tweede Kamer gezonden. In voorliggende reactie wordt expliciet benoemd dat het onderzoek van voornoemde onderzoekscommissie daarin enkel ter context wordt genoemd, maar dat niet inhoudelijk wordt gereageerd op de bevindingen van de commissie.
- Binnen het kabinet zijn de verantwoordelijkheden voor het College belegd bij verschillende bewindspersonen. U draagt, als eerste ondertekenaar, verantwoordelijkheid voor de Wet CRM. De minister van Justitie en Veiligheid (vanwege de portefeuilleverdeling nu de staatssecretaris Rechtsbescherming) is tweede ondertekenaar van die wet en is beheersmatig verantwoordelijk voor het College. Omdat de Wet CRM zowel door beide bewindspersonen is ondertekend, betreft de zbo-evaluatie een gedeelde verantwoordelijkheid. De reactie op die evaluatie wordt daarom mede namens de staatssecretaris aan de Kamer gezonden.

Onze referentie
2025-0000512415

Datum
15 augustus 2025

Toelichting

Achtergrond en tijdlijn

- In de Wet CRM is opgenomen dat het College elke vijf jaar een rapport opstelt over de werking van de Wet CRM en een aantal gelijke behandelingswetten.¹ Tevens is in die wet bepaald dat MBZK na ontvangst daarvan een verslag over de werking van die wetten aan beide Kamers stuurt.²
- Het College heeft de evaluatie van die wetten in 2023 op twee verschillende momenten toegezonden. Het rapport over de evaluatie van de Wet CRM is op 18 januari 2023 opgeleverd. De verwachting was destijds dat het rapport over de evaluatie van de gelijkebehandelingswetgeving op korte termijn zou volgen. Omdat deze verwachting meermaals werd bijgesteld, heeft de toenmalige MBZK de Tweede Kamer op 7 juli 2023 geïnformeerd over de ontvangst van het eerste rapport en toegezegd de rapporten gezamenlijk toe te sturen, na ontvangst van het rapport over de evaluatie van de gelijkebehandelingswetgeving.³ Dat rapport is op 24 oktober 2023 opgeleverd.
- Sinds oplevering van genoemde rapporten is enige tijd verstreken. Deze rapporten zijn wel bij brief van 9 januari 2024 door uw ambtsvoorganger aan de Tweede Kamer aangeboden, maar zijn toen nog niet van een beleidsreactie voorzien.⁴ Omdat op dat moment onderzoek werd gedaan naar een melding van een vermoeden van een misstand binnen het College door een onafhankelijke onderzoekscommissie onder leiding van mw. Sorgdrager, is besloten de bevindingen van dat onderzoek af te wachten. Daarmee werd beoogd te voorkomen dat in de beleidsreactie een koers zou worden ingezet die niet in lijn zou zijn met de uitkomsten van het onderzoek door genoemde commissie.

¹ Artikel 22 Wet College voor de rechten van de mens.

² Artikel 23 Wet College voor de rechten van de mens.

³ *Kamerstukken II 2022/23*, 34 338, nr. 5.

⁴ *Kamerstukken II 2023/24*, 33 826, nr. 6

- Op grond van de Kaderwet zbo's dient elke vijf jaar een verslag aan beide Kamers te worden aangeboden ten behoeve van de beoordeling van de doelmatigheid en doeltreffendheid van het functioneren van het College als zbo.⁵
- In 2023 is opdracht gegeven aan KWINK Groep om de zbo-evaluatie van het College uit te voeren. Die evaluatie is in maart 2023 van start gegaan en is in maart 2023 tijdelijk opgeschort om genoemde onderzoekscommissie de ruimte te bieden haar onderzoek zorgvuldig en zonder bemoeienis uit te voeren. De zbo-evaluatie is begin 2025 officieel herstart en het rapport over de zbo-evaluatie is in mei 2025 opgeleverd.
- De drie evaluatierapporten zijn opgeleverd. Ook het onderzoek door de onafhankelijke onderzoekscommissie is afgerond en de inhoudelijke reactie daarop is eerder dit jaar aan de Tweede Kamer gezonden. Daarmee kan nu inhoudelijk worden gereageerd op de drie evaluaties.

Onze referentie
2025-0000512415

Datum
15 augustus 2025

De evaluatie van het College als zbo.

- De onderzoekers presenteren in hun rapport verschillende bevindingen ten aanzien van de doeltreffendheid, doelmatigheid en externe governance van het College.
- In dat verband identificeren de onderzoekers verschillende verbeterpunten en doen zij een aantal gerichte aanbevelingen aan het College. Het College heeft op deze aanbevelingen gereageerd. Kortgezegd geeft het College in zijn reactie aan de aanbevelingen te onderschrijven (bijlage 7).
- Ook doen de onderzoekers twee aanbevelingen aan de ministeries van JenV en BZK en het College gezamenlijk, luidende:
 1. Werk de bestaande werkafspraken tussen CRM en JenV uit. Breid deze uit naar vooral BZK en – op maat – andere ministeries. Besteed daarbij in elk geval aandacht aan de rol van BZK en het samenspel met beleidsdepartementen.
 2. Houd de besluitvorming en voortgang op het gebied van de interne governance van het College op de agenda van de driehoek (CRM, JenV, BZK).
- In reactie op de eerste aanbeveling is opgenomen dat bestaande werkafspraken tussen het ministerie van JenV en het College zullen worden herzien en, waar nodig, geactualiseerd. Deze afspraken zullen bovendien worden uitgebreid naar het ministerie van BZK en, indien relevant, naar andere ministeries. De wijze van informatie-uitwisseling tussen het ministerie van JenV en andere ministeries zal worden vastgelegd in werkafspraken. Concreet wordt onder andere vastgelegd dat het ministerie van JenV, vanwege de beheersmatige verantwoordelijkheid voor het College, zal fungeren als eerste aanspreekpunt voor afstemming over aangelegenheden die zouden kunnen raken aan de continuïteit van het College.
- Ten aanzien van de tweede aanbeveling wordt genoemd dat niet inhoudelijk wordt ingegaan op bevindingen met betrekking tot de interne governance van het College. Wel wordt benadrukt dat de ministeries van JenV en BZK in nauw contact zijn met het College over ontwikkelingen op dit terrein en dat het onderwerp op de agenda blijft van een hoogambtelijke werkgroep, waaraan vertegenwoordigers van die ministeries en de (interim-)voorzitter en directeur van het College

⁵ Artikel 39, eerste lid, van Kaderwet zelfstandige bestuursorganen.

deelnemen.

Onze referentie
2025-0000512415

Datum
15 augustus 2025

De evaluatie van de Wet CRM

- In dit rapport gaat het College in op de vraag of het binnen zijn wettelijke kader in staat is geweest zijn opdracht tot bescherming, belichting en bevordering van mensenrechten in Nederland naar behoren uit te voeren.
- Het rapport bevat geen concrete aanbevelingen. Wel bevat het rapport verschillende constatering. Zo stelt het College onder meer dat:
 - het beschikt over passende wettelijke en institutionele randvoorwaarden om zijn taak effectief uit te voeren.
 - het mandaat, zoals vastgelegd in de wet, het College in staat stelt om effectief toezicht te houden op mensenrechten.
 - het wettelijke takenpakket alle taken die passend zijn voor een mensenrechteninstituut omvat.
 - de aan het College toegekende bevoegdheden noodzakelijk én toereikend zijn.
 - het binnen de kaders van de wet en de beschikbare financiële middelen, eigen prioriteiten en strategieën kan bepalen zonder beïnvloeding van de overheid of andere stakeholders.
 - het beschikt over een goede financiële basis om de beoogde maatschappelijke impact te bereiken.
- Ook signaleert het College enkele spanningen en dilemma's. Deze houden volgens het College echter geen direct verband met het wettelijk kader.
- In voorliggende reactie wordt in algemene zin gereflecteerd op de constatering. Die reflectie bevat de volgende observaties:
 - In grote lijnen wordt het positieve oordeel over de Wet CRM onderschreven.
 - Tegelijkertijd wordt opgemerkt dat bepaalde bestuurlijke aspecten van het institutionele kader in de evaluatie niet aan bod komen. Dit is opvallend, mede gezien het (latere) onderzoek door genoemde onderzoekscommissie waaruit signalen naar voren kwamen dat het institutionele kader op dergelijke onderdelen mogelijk tekortschiet.
 - Ook wordt erkend dat zich sinds de totstandkoming van de evaluatie relevante ontwikkelingen hebben voorgedaan en dat deze ontwikkelingen maken dat bepaalde constatering in de evaluatie inmiddels (gedeeltelijk) zijn achterhaald.

De evaluatie van de gelijkebehandelingswetgeving

- In dit rapport geeft het College zijn bevindingen ten aanzien van de werking in de praktijk van de Algemene wet gelijke behandeling (Awgb), de Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen (Wgb m/v) en artikel 646 van Boek 7 van het Burgerlijk Wetboek (BW).
- Het College concludeert dat zij in de praktijk nog altijd goed uit de voeten kan met de toepassing van de wetten en doet een vijftal aanbevelingen tot aanpassing van de gelijkebehandelingswetgeving waarvan zij stellen dat het zorgt voor meer duidelijkheid voor de burger en tot een versteviging van de rechtsbescherming tegen discriminatie.
- In voorliggende reactie geeft u de laatste stand van zaken betreffende de uitbreiding van de gelijkebehandelingswetgeving naar Caribisch Nederland

en komen de verschillende aanbevelingen aan bod en worden van een reactie voorzien. Het gaat om de volgende aanbevelingen:

- Het College adviseert om de Awgb uit te breiden met eenzijdig overheidshandelen. In uw reactie wordt het onderzoek hiernaar aangehaald.
- Het College stelt voor om de grond 'ras' te verduidelijken. In uw reactie geeft u aan onlangs te zijn gestart met een verkenning naar de definitie van de grond 'ras' in de Grondwet en de Awgb.
- Het College stelt ook voor om de verschillende gelijkebehandelingswetten bijeen te brengen in één integratiewet.
- Het College stelt voor om voor de grond 'burgerlijke staat' te overwegen om het begrip beter aan te laten sluiten op de diversiteit in relatie- en samenlevingsvormen
- en om de toegevoegde waarde van enkele extra discriminatiegronden in de Awgb te verkennen, waaronder de grond 'sociale status'.
- In uw reactie bundelt u de drie laatste adviezen en geeft u aan hierover graag nader in gesprek te willen en tevens – na het verschijnen van de essaybundel van de Staatscommissie tegen discriminatie en racisme over de toekomst van de gelijkebehandelingswetgeving – begin 2026 een congres te willen organiseren waar o.a. deze voorstellen besproken kunnen worden.

Onze referentie

2025-0000512415

Datum

15 augustus 2025

Informatie die niet openbaar gemaakt kan worden

Motivering

In de openbaar gemaakte versie van deze nota zijn alle persoonsgegevens van ambtenaren geanonimiseerd.

Bijlagen

Volgnummer	Naam	Informatie
1	Kamerbrief – reactie op evaluatie College voor de Rechten van de Mens	Ter ondertekening en voor verzending
2	Oplegbrief Eerste Kamer	Ter ondertekening en voor verzending
3	Evaluatie Wet CRM 2017-2022	Voor verzending
4	Evaluatie Awgb 2017-2022	Voor verzending
5	Aanbiedingsbrief interim voorzitter College	Voor verzending
6	Zbo-evaluatie College voor de Rechten van de Mens (Kwink)	Voor verzending
7	Reactie College voor de Rechten van de Mens op zbo-evaluatie	Voor verzending